Huichelen in Belém: Regering ‘vergeet’ inheemsen op COP30

Op de internationale klimaatconferentie COP30 in Belém, Brazilië, afgelopen november, streden inheemse volkeren om hun plaats aan tafel. Vanuit Suriname was Jupta Itoewaki, voorzitter van Stichting Mulokot, van de partij. Vanaf de eerste rij hoort ze hoe de Surinaamse regering belooft het bos te beschermen, maar daarbij haar belangrijkste beschermers vergeet te vermelden. “Ik ben zeer teleurgesteld om hier te zijn.”

TEKST FREEK DE GOEJE

Er vielen rake klappen, er werd geschreeuwd en geduwd. Zeker honderd beveiligers vochten met enkele tientallen inheemse betogers in de foyer van de blauwe zone van de klimaatconferentie COP30 in Belém, Brazilië. Met hun kleurrijke hoofdtooien en beschilderingen vulden zij de steriele ruimte met hart, menselijkheid en strijd. Met witte plastic partytafels als geïmproviseerd schild duwden de beveiligers de inheemse actievoerders richting de uitgang. Zij maakten deel uit van een grote klimaatmanifestatie eerder die avond, waaraan enkele tienduizenden mensen, waaronder grote groepen inheemsen, deelnamen. Zij gaven uiting aan de algemeen gedeelde frustratie dat men vrijwel geen zeggenschap had over de verschillende plannen van de diverse regeringen in hun leefgebieden. Bovendien protesteerden zij tegen het feit dat inheemsen niet betrokken zijn bij de besluitvormingsprocessen tijdens de COP.

Strijd in Belém

Een week eerder staan wij in het schemerdonker voor het kantoor van de stichting Mulokot in Paramaribo te wachten op de bus die ons naar Zanderij brengt om vandaar verder te reizen naar Belém, naar de klimaattop COP30. Wij, dat zijn Granman Ipomadi Penelapin, *spokesperson* Jupta Itoewaki en medewerkers van de stichting. Mulokot behartigt de belangen van de Surinaamse Wayana, een inheemse stam die voornamelijk in het zuidoosten van Suriname leeft. En dat is hard nodig tijdens de top in Belém: er zal strijd geleverd moeten worden.

Een paar uur later vliegen we over het donkere bos, over het leefgebied van de inheemse Surinamers die al vele honderden, misschien duizenden jaren in verbinding met het oerwoud leven, in harmonie met hun natuurlijke omgeving. Waar missionarissen ongenood binnendrongen en ongevraagd, een nieuw verhaal brachten. Waar opeenvolgende regeringen, voor en na de onafhankelijkheid, besluiten namen die het leven van de inheemsen ingrijpend veranderden. Waar bomen verdwenen, volgden gouddelvers die het land en de rivieren vervuilden met kwik. Vóór de onafhankelijkheid waren de

Parbode 233 DEC-JAN 210 x 295.indd 36 12/28/2025 3:40:18 PM

Op YouTube gingen beelden viraal van een groep inheemse betogers in de foyer van de COP

Wayana 'Nederlandse' Wayana, daarna 'Surinaamse' Wayana, maar nooit werkelijk hun eigen Wayana. In een wereld waarin alles bezit is geworden, verdeeld en herverdeeld, waren zij weerloos. Hun land en cultuur werden en worden vernietigd. Nu staan ze voor een nieuwe uitdaging. De gevolgen van klimaatverandering op hun leefomgeving worden steeds duidelijker. Overstromingen, misoogsten en afnemende biodiversiteit. De Wayana zullen de strijd aangaan op de COP30, zeker nu de Surinaamse regering door de toekomstige olie-exploitaties voor de kust nog minder belangstelling lijkt te hebben voor de belangen van de inheemse volkeren. Het is erop of eronder. Het volgende strijdtoneel: Belém.

Groene en blauwe zone

Er zijn twee zones op COP30: een groene zone en een blauwe zone. De groene zone is vrij toegankelijk; je hebt er geen accreditatie voor nodig. Voor de blauwe zone wel. Dit is de plek waar beslissingen worden genomen, waar landen hun eigen stands hebben, waar persconferenties worden gegeven: hier klopt het politieke hart van de conferentie.

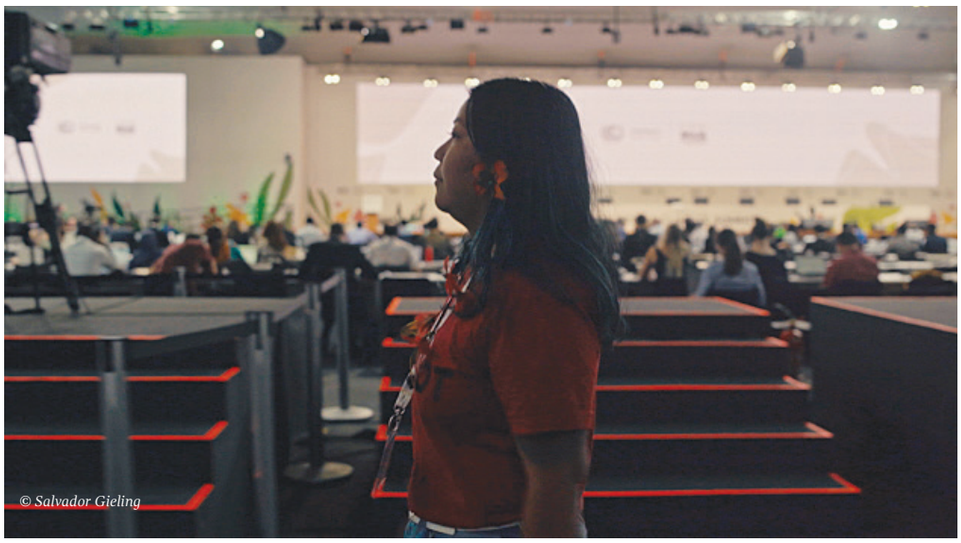
De blauwe zone bestaat uit grote, grijze of witte ruimtes met zwarte vloeren. De ruimtes komen op een ovaalvormige gang uit, een soort windtunnel, die zich uitstrekt zover het oog reikt. Overal lopen mensen. Middenin die menigte loopt een inheemse man met vermoedelijk zijn dochter. Ze zijn allebei beschilderd met rode en zwarte strepen. Het emotioneert dat zij samen door de grijze ruimte moeten lopen. Dat zij hier, in deze kille afspiegeling van onze betonnen, vaak kleurloze wereld, hun verhaal moeten komen doen. Via de blauwe zone is een doorloop naar de groene zone. De Wayana geven daar een presentatie samen met het WWF Frans-Guyana. De regenwouden van Frans-Guyana en Suriname lopen in elkaar over, evenals de lokale Wayana die zowel in het Franse deel als in Suriname wonen. Ze hebben gezamenlijke belangen en hoewel de getrokken grenzen hen scheiden, blijven ze één volk. Via satellietbeelden kunnen ze zien waar nieuwe stukken regenwoud worden opengehakt voor goudexploitaties. Vandaag vragen ze hiervoor aandacht en praten ze over oplossingen.

Parbode 233 DEC-JAN 210 x 295.indd 37 12/28/2025 3:40:18 PM

Iets verderop bevindt zich een stand van een bedrijf dat zich zo te zien bezighoudt met investeringen in de ‘klimaattransitie’. Een wat oudere Braziliaanse medewerker van het bedrijf heeft zijn arm om een inheems stamhoofd geslagen. Om hen heen staan andere leden van de inheemse groep. Hij praat indringend op hen in, met zijn vingers benadrukt hij een of ander argument. Zijn woorden lijken echter niet binnen te komen. Maar dat maakt niets uit: het bedrijf wil toch vooral even met hen op de foto, goed voor de website misschien. De inheemse mannen worden weggestuurd met een koud biertje en lopen vervolgens met lege handen richting de uitgang, langs een grote grijze Mercedes-Benz-vrachtwagen die midden in de zone staat geparkeerd. Geen angst: hij rijdt op waterstof.

Volgens een analyse van Kick Big Polluters Out (KBPO) hebben lobbyisten van de fossiele industrie massaal toegang gekregen tot COP30. Een op de vijfentwintig aanwezigen vertegenwoordigt de fossiele industrie. Tussen de inheemsen, zoals de vader en zijn dochter, lopen ze mee, verscholen achter groene camouflage, een glimlach en een ferme handdruk.

In de windtunnel wordt ondanks de aanwezigheid van lobbyisten, gewerkt aan prachtige innovaties. Knappe koppen met goede bedoelingen komen vanuit de hele wereld samen met één doel: de wereld verbeteren en kwetsbare mensen helpen. Er zijn plannen om water uit de lucht te halen in droge gebieden en om duurzame werkgelegenheid te creëren in gebieden waar het voor inheemsen zeer lastig is geworden om het hoofd boven water te houden. Er is een oneindige stroom aan presentaties en vergaderingen waarin verschillende werelden naar een compromis proberen te bewegen.

Jupta Itoewaki, voorzitter van Stichting Mulokot, op de COP

In de windtunnel van waarheden en onwaarheden is ook een foodcourt. Daar staat een grote Bob’s, een Braziliaanse fastfoodketen met goedkoop bio-industrie vlees, de concurrent van McDonald’s hier in Brazilië. Terwijl men geniet van cheeseburgers, tikken vette vingers plannen uit die de wereld moeten verduurzamen.

Koptelefoon af

Het is avond en buiten de COP vinden door heel Belém evenementen en bijeenkomsten plaats. De Wayana van stichting Mulokot staan bij een panel van inheemse vrouwen die opkomen voor de positie van vrouwen binnen hun gemeenschappen en strijden voor meer prominente rollen voor hen. Via onze koptelefoon krijgen we de live vertaling binnen, maar die is slecht te verstaan, dit keer misschien een zegen. Want soms kan taal overstegen worden. Vele koptelefoons gaan af en we beginnen te voelen.

Haar handbewegingen zijn krachtig, haar stem diep en doordringend. Passie en vuur dat brandt en als een inferno door de zaal waait. Ze neemt ons mee in de enige taal die ons werkelijk verbindt: liefde. Want tussen haar krachtige uitstraling zit een diepe tederheid; een moeder, een oma, een strijder, een voorbeeld, meer dan een vrouw van alleen melk en tranen. Haar pijn, haar oorlog, wordt gedeeld door de hele zaal. Hoofdtooien knikken, handen vinden elkaar. De inheemse volkeren staan schouder aan schouder, verenigd door hetzelfde verdriet en dezelfde strijd.

De volgende dag is er meer van diezelfde strijd. De Wayana van de Stichting Mulokot ontmoeten de Saramaka, een tribaal volk dat ten zuiden van het Brokopondostuwmeer

Parbode 233 DEC-JAN 210 x 295.indd 38 12/28/2025 3:40:18 PM

leeft. De Saramaka startten in 2000 een rechtszaak tegen de Surinaamse overheid, omdat die concessies voor houtkap en mijnbouw had verleend binnen hun leefgebied zonder rekening te houden met de Saramaka. In 2007 kwam er een uitspraak van het Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens (IACHR) waarin de Surinaamse staat werd opgedragen om collectief eigendomsrecht en bestaansrecht van de Saramaka te erkennen. Deze belangrijke overwinning wacht nog steeds (achttien jaar later!) op wetgeving waartoe de Surinaamse regering verplicht is. Maar het effect van de overwinning is groot. De Saramaka en in hun kielzog andere tribale en inheemse volkeren, voelen zich gesteund door de uitspraak van het IACHR en bundelen hun krachten. Hier is hoop uit te halen. De Wayana zijn met zo weinig en daarom van nul electoraal belang. Voeg daar vele duizenden stemgerechtigde Saramaka bij, en je kan een vuist maken.

Zwak Suriname

De COP30 is bijna ten einde en het is tijd voor de Surinaamse overheidsdelegatie om haar plannen te presenteren. Yvette Patterson, werkzaam op het Ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu en belast met klimaatverandering, bijt de spits af en begint een slideshow over abstracte begrippen. Ze praat zonder overtuiging, is slecht te verstaan en dat maakt haar bijdrage onbegrijpelijk voor het aanwezige publiek. Gelukkig hebben we foto's gemaakt, zodat we achteraf kunnen reconstrueren dat het vooral een uiteenzetting was over alle *tools* die de regering gaat gebruiken om zowel de olie-exploitatie als de implementatie van, wat Patterson noemt, de *Green Suriname 3.0 vision* te monitoren in de geest van de akkoorden van Parijs: *transparency and accountability*. Door tijdgebrek kan zij haar bijdrage niet afronden en schiet ze door naar een vage conclusie: "*it is good for climate plans and other plans*". Een vrij nietszeggende conclusie.

Lobbyisten van de fossiele industrie kregen massaal toegang tot COP30

Op de gefotografeerde slides kwamen we later wel een interessant fenomeen tegen, de zogenaamde ITMO's: Internationally Transferred Mitigation Outcomes. Dat is een emissiereductie-eenheid die onder het akkoord van Parijs verhandeld mag worden. Het gaat om een geverifieerde reductie van broeikasgassen. Het uitgestrekte Surinaamse oerwoud levert flink wat van dat soort ITMO's op en landen die veel broeikasgassen uitstoten, kunnen deze rechten kopen.

Het woord is aan Patrick Brunings. De minister van Milieu? Bijna: de minister van olie, gas en milieu. Ook zijn diashow is opmerkelijk. Van 'Suriname 1.0' moeten ze uitkomen bij 'Suriname 3.0', met als slogan "Dare to dream". Tientallen mapjes met onleesbare teksten en pijlen die overal en nergens door elkaar kronkelen en naar elkaar wijzen. Op het scherm staat "Roadmap Confusius". Verwijst die zin naar de samenwerking tussen China en Suriname? Gaat Suriname met hulp van Chinese investeringen de olie-exploitatie opzetten? In ieder geval is China als grootste uitstoter van broeikasgassen op aarde, zeer geïnteresseerd in de ITMO's die het Surinaamse regenwoud oplevert.

Brunings laat een nieuwe slide zien met de industrieën van Suriname. 'We hebben een goudindustrie, die is groeiend, wat aan de ene kant positief is.' Maar aan de andere kant? Het is makkelijk praten wanneer je de volkeren die te midden van de goudexploitaties leven, buiten de blauwe zone probeert te houden. Als minister Brunings naar het Wayana-dorp Kawemhakan,

Parbode 233 DEC-JAN 210 x 295.indd 39 12/28/2025 3:40:19 PM

De Saramaka op een evenement in Belém buiten de COP

gelegen in het Lawa-grensgebied, zou willen reizen, dan zou hij met eigen ogen kunnen zien dat vele duizenden garimpeiros daar voor een milieuramp zorgen. Bos vernietigd, dieren verdwenen, traditionele levenswijzen verloren, verlies van identiteit, geweld, alcoholisme, zelfdoding, vergiftiging door kwik in het water, kwik in de vissen, en een regering die geen schoon drinkwater kan leveren. Probeer dan nog maar eens met droge ogen te vertellen dat er een positieve kant aan het goudwinverhaal zit. Een overheid is er om de burgers te dienen, om zich te bekommeren om hun welzijn. Echter, als het gaat om de inheemsen, is de overheid vooral geïnteresseerd in hun leefomgeving, het oerwoud, als een belangrijke asset op financiële balans van het land.

Nemesis

Het is tijd voor vragen. Drie stuks. Bij de laatste vraag zien we opeens Jupta Itoewaki oprijzen uit het publiek. De nemesis van de Surinaamse overheid. Het is haar beurt om te spreken. Ze gaat rechtop staan. Brede schouders, moedige blik, en ze spreekt namens alle inheemse en tribale volkeren van Suriname. Vertaald in het Nederlands zegt ze:

“Hallo, ik ben Jupta Itoewaki. Ik kom uit de Wayana-gemeenschap in het zuiden van Suriname, waar veel klimaatverandering plaatsvindt. Er werd gezegd dat Suriname gedurfde en moedige beslissingen moet nemen, en ik denk dat de Surinaamse regering en haar partners, die gedurfde en moedige beslissingen moeten nemen, wettelijke erkenning moeten geven aan inheemse en tribale volken. Woorden zeggen en daden ondernemen zijn twee verschillende dingen. Er werd een opmerking gemaakt: 'bos is ons grootste bezit'. Het is dankzij inheemse en tribale volken dat Suriname bos als zijn grootste bezit heeft. Het is tijd dat Suriname ons serieuzer neemt en samenwerkt.
We hebben contact opgenomen met de regering, met de minister, omdat we ook een evenement in de blauwe zone hebben. Ik heb accreditatie van de Franse regering gekregen en ik vind dat de Surinaamse regering zich moet schamen. We hebben helemaal geen antwoord gekregen.
Dus nogmaals, hoe is dat bewijs van samenwerking en daadwerkelijke betrokkenheid bij inheemse en tribale stammen? Ik ben erg teleurgesteld om hier te zijn.”

‘Anyone wants to comment?’ vraagt de moderator.

De voltallige delegatie van de Surinaamse regering zwijgt. Men staart naar de grond of bladert wat in papieren. Hun stilte spreekt boekdelen, hun schaamte is groot. Onze bewondering voor Jupta groeit.

Het is opmerkelijk dat nergens in de bijdragen van de Surinaamse delegatie wordt gesproken over de inheemse of tribale bewoners van het oerwoud. Hoewel dat gegeven helaas in lijn is met het feit dat Suriname het enige land ter wereld is dat de rechten van inheemse en tribale volkeren niet erkent. Zelfs niet nadat het IACHR, achttien jaar geleden, Suriname daartoe heeft verplicht.

Parbode 233 DEC-JAN 210 x 295.indd 40 12/28/2025 3:40:20 PM

Het is opmerkelijk dat Jupta Itoewaki geen accreditatie van de Surinaamse regering heeft gekregen. Haar aanwezigheid in de blauwe zone heeft ze te danken aan de Franse regering.
Het is opmerkelijk dat Yvette Patterson, namens de Surinaamswe delegatie, haar bijdrage afsloot met de woorden: “The Paris Agreement is built on transparency and accountability”.
De inheemse en tribale volkeren van Suriname zijn benieuwd te horen of bij het opstellen van de groene plannen voor het oerwoud rekening wordt gehouden met de echte *asset*, namelijk de bewoners zelf.
De inheemse activisten die probeerden binnen te dringen op de COP werden uiteindelijk uit de blauwe zone verwijderd door een overmacht aan beveiligers. Hun stemmen gingen verloren. Ze belandden weer op straat, waar grote billboards hingen met hun foto’s, foto’s van inheemse mannen en vrouwen. Hun belang werd overal gemarketeerd, maar op straat was precies waar deze gekoloniseerde, benadeelde mensen moesten blijven. De Wayana gaan terug naar het regenwoud. De strijd is nog volop gaande, hun situatie is nog niet verbeterd. Volhardend als ze zijn, zullen ze uiteindelijk resultaten boeken. Met of zonder de Surinaamse overheid.✪

Nergens in de bijdragen van de Surinaamse delegatie wordt gesproken over de inheemse of tribale bewoners

Over Freek de Goeje

Freek de Goeje is een Amsterdamse filmmaker. Drie jaar geleden maakte hij een documentaire over de ontmoeting, ruim honderd jaar geleden, tussen de broer van zijn opa – cartograaf en linguïst – en de voorouders van de inheemse Wayana. Sindsdien werkt hij aan verschillende projecten samen met de inheemsen, waaronder een speelfilm vanuit Wayana-perspectief. Daarnaast is hij actief binnen stichting ECHO ECHO, waarmee De Goeje, in samenwerking met stichting Mulokot, werkt aan het monitoren van biodiversiteit in het regenwoud.

Parbode 233 DEC-JAN 210 x 295.indd 41 12/28/2025 3:40:22 PM